

szép, fényes nap (színdarab); *Kívül a körön*; *A lepke logikája* (esszé).

Ribáry Ferenc tanár, Kolta születte, 1827. október 6-án látta meg a napvilágot. Részt vett az 1848/49-es szabadságharcban, fogságba esett. Königrätzba vitték, majd besorozták közlegénynek az osztrák hadseregbe. 1851-ben szabadult, utána nevelő volt, 1861-től főgimnáziumi helyettes tanár. 1863-ban tanári oklevelet szerzett, s ugyanakkor rendes tanárrá nevezték ki. Ökortörténettel foglalkozott, emellett számos történeti és földrajzi tankönyv szerzője. 1880. május 17-én halt meg Budapesten.

Katona Mihály neve leginkább Komárom környékén cseng ismerősen. 1764. október 9-én született Szatmárnémetiben. Debreceni tanulmányai után 1793-tól a frankfurti egyetemen szerzett ismereteket. Három év múlva tér haza, s egyenesen Komáromba megy, ahol tanárkodik, s nemzetközileg is elismert földrajztudóssá válik. Később egészen bekö-

vetkező haláláig Búcsón lelkészkedik, és itt írja meg egyik jelentős művét: *A föld matematikai leírása a világ alkotmányával együtt* (Komárom, 1814). Ez a munka korának legszínvonalasabb és legtartalmasabb magyar természeti földrajza. Búcsón, 1822-ben hal meg.

Egy különleges tudományág foglalkoztatta **Hollendonner Ferencet**, aki 1882. október 10-én született Csehiben. 1929-től 1935-ig volt a budapesti Kölcsey gimnázium oktatója. A botanikus, paleontológus, tanár 1905-től a műegyetem növénytani tanszékén tanít, 1916-tól a reáliskolai, 1921-től a polgári iskolai tanárképző oktatója. 1922-től egyetemi magántanár. Ő lett a korszerű magyar növényzövetan megalapítója. Kidolgozta az elszenesedett fák mikroszkópos vizsgálatának módszereit.

A magyar neveléstörténet, a nemzetnevelés, a magyar művelődéspolitikai, a tanítóképző iskolák pedagógiája mind **Imre Sándor** nevéhez fűződik, aki Hódmezővásárhelyen született

1877. október 13-án. A közismert magyar pedagógus, művelődéspolitikus elsőként indítványozta 1926-ban Magyarországon a lélektan oktatásának a bevezetését. A *Magyar Pedagógia* folyóirat szerkesztője volt. Több németországi egyetemen – Heidelberg, Lipcse, Strassburg, Berlin, Jéna – járt tanulmányúton. Szükségesnek tartotta egy új pedagógiai-lélektani tanszék felállítását, mely teret nyithatna a lélektani kísérleteknek. A következő tudományágakkal óhajtotta bővíteni az oktatást: általános lélektan, gyógypedagógia, pszichotechnika. Szakmai segítségével támogatta a szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola gyakorlóiskolájában létrejött reformpedagógiai elvek alapján működő iskolát és *A cselekvés iskolája* folyóiratot. Haláláig a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem pedagógiai tanszékének vezetője volt.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- <http://www.kolcsey-bp.hu/index.php/magunkrol/multunk/130-hires-tanaraink>
- <http://www.drk.hu/>
- <http://jelesnapok.oszk.hu>

BÚS ANIKÓ

MÁTYUSFÖLDI CSÚFOLÓDÓK

ÓVODAI FOGLALKOZÁS

A Katedra szeptemberi számában közölt foglalkozástervben a lakodalmas játékok sorából választottam egy csokorra valót, a mostani foglalkozás a csúfólódókat, beugratókat foglalja magába, újfent Gágyor József gyűjtéseiből szemezgetve.

Az óvoda gyermekek nagyon kíváncsiak, fantáziájuk csak úgy lán-gol, előszeretettel válnak az egyes történések főszereplőivé is. Ez a foglalkozásterv csupa szórakoztató, vicces mondókából, játékból áll össze. Legfőbb mozgatórugói a beugratások és a csúfólódások, melyek alapjául Gágyor József *Szamarat fogtam kö-tél nélkül* és *Csúfondáros* könyv című művei szolgáltak. A délelőtti oktató-nevelő foglalkozás célja a gyermek önismeretének, önkritikájának fejlesztése, játékos módú megismerése egymás és önmaguk komfortzónája határainak, valamint néhány tréfás,

csúfólódó mondóka megtanulása. A gyermekek a foglalkozás során főként az artikulációjukat, hanglejtésüket fejlesztik, elsajátítják a különböző ritmusú mondókákat, a játék végére akár saját rímeket is faragnak, beszédük egyre gördülékenyebbé válik.

ELŐKÉSZÜLET ÉS MOTIVÁCIÓ

Az ilyen típusú önismereti foglalkozások komolyabb felkészülést igényelnek, mint a mesés, játékos társai. A pedagógusnak nemcsak azzal kell tisztában lennie, hogy mit és hogyan szeretne véghez vinni a játék során, de nagyon jól kell ismernie a csoportját is, körülbelül tudnia kell, meddig mehet el egy adott foglalkozás során. Emellett pedig a csoportot elejétől fogva arra kell nevelni, hogy az ilyen tréfákat nem kell mellre szívní, szükség van egészséges önkritikára. Így az első játék ilyen esetben

lehet egy *spagetti-játék*, melyben a gyerekek kör alakítunk ki, majd mindenki megfogja valaki olyannak a kezét, aki nem mellette áll. Ebből egy csomót alakul ki, amelyet akár a tányéron heverő spagettinek is nevezhetünk. A gyerekek feladata, hogy úgy bogozzák ki ezt a csomót és alakítsanak újra kört, hogy közben nem engedik el egymás kezét. A játék után még mindig körben maradunk, és a *Lipem, lopom a szőlőt* elnevezésű körjátékot játszunk. Ehhez előbb az önként jelentkezők közül kijelölünk egy csószot, aki kilép a körből, és kissé távolabb megy, leül, s úgy tesz, mint ha aludna. A többiek körben járva éneklük a dalt, majd a dal végén valaki odamegy felébreszteni a csószot, aki kergetni kezdi a gyerekeket. Akit megfog, csósz marad, így egyre többen lesznek kergetők (Gágyor, 1982, 303).

Lipem-lopom a szőlőt

Li - pem - lo - pom a sző - lőt Bun - kós - bot a ke - zé - be,
El - a - ludt az ő - reg csősz

5
Vas - ka - la - pács fe - jé - be.

A játék után a gyerekek újra körbe rendeződnek, és leülnek a szőnyegre. A pedagógus közéjük ül, és előhúzza a már előkészített tündérbábot. Majd ezt a történetet mondja: *Tündér Ilona újra eljött hozzátok, és ma is csupa szórakoztató dologgal készült nektek. Mesélsz róla nekik? (Ekkor elváltoztatott hangon, tündérként folytatja): Nálunk, Tündérországban ma épp bohóckodó nap van. Ez a nap a mókáról, kacagásról, beugratásról szól. Azért jöttem el hozzátok, hogy meghívjalak oda titeket. (Ekkor újra saját hangon fordul oda a bábhöz): De mi még nem tanultunk ilyen bohóckodó játékokat. Igaz, gyerekek? A gyerekek itt helyeselnek, esetleg rációfolnak a pedagógusra, mert nekik valamelyik játék humorosnak, viccesnek tűnt. Tündér Ilona így folytatja: Ne féljete, én rengetek játékot és mondókat hoztam nektek. Ha ügyesek lesztek és szépen megtanuljátok, a végére még mesét is mondok nektek.*

A FOGLALKOZÁS FŐ RÉSZE

Tündér Ilona ezek után a gyermekeknek a saját nevükről tanít meg csúfolódókat. A csúfolódók Gágyor József *Csúfondáros könyv* (Gágyor, 2003, 7–61) című művében találhatóak meg. Ha nem találunk a szakirodalomban egy adott névre csúfolót, könnyen mi is költhetünk egyet. Az alábbiakban néhány példát sorakoztatok fel a *Csúfondáros könyvből*:

Ádám,
kutya ül a hátán.
Ági-bági, rossz kalap,
ha megütik, megharap.
Ármin,
hasra esel bármin.
Béla,
mért vagy olyan méla?

Éva-béva, beretva,
elszaladt a kiskutya.
János,
szemed igen álmos.
László,
haja, mint a zászló.

Magda,
olyan, mint a labda.
Pisti,
a füledet nyisd ki.
Sanyi, Sanyi, Sándor,
kenyérhéjon táncol.
Zoli, Zoli, zotyogó,
térdig érő bugyogó.

A gyerekek jókat derülnek a vicces csúfolódó ritmusokon, ezáltal gyorsan a fülükbe mászik a kétsoros mondóka.

Most már, hogy a gyermekek megtanulták a csúfolódó ritmusokat, indulhatunk Tündérországba, amely, mint tudjuk, hetedhét országon túl található, így nagyon-nagyon hosszú oda az út. Hogy ne csendesen meneteljünk, a *Dombon törik a diót* (Gágyor, 1982, 346) című dalocskát énekeljük.

Dombon törik a diót

Dom - bon tö - rik a di - ót, a di - ót.
És az - tán a mo - gyó - rót, Raj - ta, visz - sza,
Tes - sék ké - rem meg - be - csül - ni, Csüccs!
És a fül - re le - csü - csül - ni,

Ekkor újra Tündér Ilona fogadja a gyermekeket, és kéri őket, hogy mutatkozzanak be a csúfolódóval. Mindenkit kicsit kinevetünk és megtapsolunk. Ezután hirtelen elkiáltja magát a tündér:

- *Jaj, egy ember elvesztette a kalapját! Segítetek megkeresni!* Ekkor a pedagógus megkérdezi: - *Milyen színe volt? Tündér Ilona pedig válaszolja: - Szaladjatok gyorsan olyan színű tárgyhoz, amilyen színű kalapot mondok! De vigyázzatok, aki nem talál megfelelő színűt, azt megfogom!* (Gágyor, 1982, 146). A játék során a kergető elkiáltja magát: - *Egy ember elvesztette a kalapját!* A többiek megkérdezik: - *Milyen színű volt?* Ekkor a kergető mond egy színt, a többieknek pedig ennek megfelelő színű dolgot kell keresniük és megérinteniük. Közben a kergető megpróbál valakit megfogni. Akit megfogott, az lesz az új kergető, és a játék a párbeszéddel kezdődik újra.

A fogócska után Tündér Ilona közéjük ül és megkérdezi: - *Jól szórakoztatok?* Majd a válasz után folytatja: - *Látom, mindenki elfáradt, most már jöhet*

a mese. Ekkor Tündér Ilona egy tréfás mesét mond el:

*Mese, mese, meskete,
Volt egy néger, fekete.
Ha nincs néger, fekete,
Nincs is mese, meskete* (Gágyor, 2008, 91).

A gyermekek egy hosszú mesére vártak, ám Tündér Ilona, mivel Tündérországból tréfás nap volt, egy tréfás mesét mondott nekik, így még egyszer utoljára átvette őket. De hogy kedvüket ne szegje, és hogy ne kelljen olyan sokat az oviba visszagyalogolni, altatódalt énekel nekik, s miközben ők alszanak, visszavarázsolja őket az osztályba.

ZÁRÁS

A foglalkozás során a csúfolódásra helyeztük a hangsúlyt, amely többek közt arra szolgál, hogy a gyermek értse és elfogadja a tréfát, nem sértődjön meg olyan könnyen semmin. Azzal, hogy a saját nevével tanult meg csúfolót, belátja, hogy ez olyan tréfa, amelyen nem kell megsértődni, csak egy nagyon huncut, aranyos, és nem utol-

sósorban ritmikus mondóka, amelyet saját magának érezhet, hiszen a saját neve is elhangzik benne. A Tündérországból való tartózkodás mindig pozitív kimenetelű csavart jelent, hiszen a gyermekek „bejáratosak” nap mint nap erre a helyre. Azzal pedig, hogy személyesen Tündér Ilona hívja meg őket, csak még különlegesebbé válik a meghívás, így minél jobban várják a gyerekek az indulást. A hazamenetel ottan természetesen varázslattal történik.

A gyermekek motivációja a foglalkozás során nem közvetlenül a pedagógus által, hanem a báb által történik, így még különlegesebbnek érzik a dícséretet. A csúfolódók előadása során mindenkit ugyanúgy megtapsolunk, így jutalmazzuk meg az ügyességüket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Gágyor József. 2003. *Csúfondáros könyv*, Dunaszerdahely: Lilium Aurum. ISBN 80-8062-158-6
- Gágyor József. 2008. *Szamarat fogtam kötélnél nélkül*, Dunaszerdahely: Lilium Aurum. ISBN 978-80-8062-376-0